

MATERIAŁ INSTRUKTAŻOWY

ZAKOŃCZENIE PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

WSTĘP:

Zadaniem Wojewody - określonym zarówno w *Ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1673)* jak i *Rządowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M.P. z 2023 r. poz. 1232)* jest m.in. opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą domową dla osób realizujących te zadania.

Niniejszy materiał ma na celu dostarczenie grupom diagnostyczno-pomocowym, odpowiedzialnym za działania podejmowane w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty”, w tym zadanie określone w art. 9h ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz § 20 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” wskazówek na temat prawidłowego zakończenia procedury „Niebieskie Karty”.

1. PRAWNE PRZESŁANKI ZAKOŃCZENIA PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”.

Podstawę prawną do zakończenia procedury „Niebieskie Karty” stanowi art. 9h ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, który mówi, że następuje ono w przypadku:

- 1) ustania przemocy domowej i uzasadnionego przypuszczenia, że zaprzestano dalszego stosowania przemocy domowej;
- 2) rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Kryteria warunkujące zakończenie procedury, wskazują na zaprojektowanie procedury jako działania o charakterze interwencyjnym (ustanie przemocy), ale też wspierającym i pomocowym (uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu dalszego jej stosowania).

1.1. USTANIE PRZEMOCY DOMOWEJ I UZASADNIONE PRZYPUSZCZENIE, ŻE ZAPRZESTANO DALSZEGO STOSOWANIA PRZEMOCY DOMOWEJ.

1.1.1. Ustanie przemocy domowej.

Ustanie przemocy to pewien stan faktyczny, który jest rezultatem działań ze strony: służb, osoby doznającej przemocy i osoby stosującej przemoc.

Działania służb mogą mieć charakter interwencyjny oraz wspierający i są skierowane do osoby stosującej przemoc oraz osoby doznającej przemocy. Istotnym rezultatem, który służby powinny osiągnąć w pierwszej fazie interwencji, jest zatrzymanie przemocy, zapewniające bezpieczeństwo osobom krzywdzonym.

Działania interwencyjne, ukierunkowane na zatrzymanie przemocy wobec osoby/osób doznającej/doznających przemocy, mogą być realizowane m.in. poprzez:

- wydanie przez Policję wobec osoby stosującej przemoc domową, stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej tą przemocą nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,
- zapewnienie osobie doznającej przemocy domowej miejsca w ośrodku wsparcia lub innej placówce zapewniającej nocleg i wsparcie.

Powyższe formy interwencji realizowane są przede wszystkim w pierwszej fazie procedury „Niebieskie Karty” i nie dają jeszcze podstawy do wnioskowania o zakończenie procedury z powodu ustania przemocy.

Wskaźnikiem potwierdzającym, że przemoc ustała, jest określony czas bez występowania aktów przemocy. Przyjmuje się, że powinien wynosić minimum 3 miesiące. Szczególną uważność należy zachować, jeśli w rodzinie są małoletnie dzieci.

1.1.2. Uzasadnione przypuszczenie, że zaprzestano dalszego stosowania przemocy domowej.

Przesłanka ta oznacza stan wiedzy specjalistów, realizujących procedurę „Niebieskie Karty” o danym środowisku, świadczący o wyrównaniu sił między osobą stosującą przemoc, a osobą/osobami doznającą/doznającymi przemocy, czyli o dokonanych zmianach lub gotowości do zmian sytuacji osoby/osób uwiękanej/uwiękanych w przemoc domową.

Wskaźnikami takiego stanu rzeczy mogą być:

- zmiana zachowania osoby doznającej przemocy polegająca m.in. na gotowości do ujawniania przemocy, podejmowania współpracy ze specjalistami i służbami, podjęciu konkretnych działań na rzecz ochrony siebie i dzieci;
- zmiana zachowania osoby stosującej przemoc utrzymująca się minimum od 3 miesięcy, polegająca na powstrzymaniu się od zachowań agresywnych w wyniku przyznania się do krzywdzenia i podjęcia działań korekcyjno-edukacyjnych/psychologiczno-terapeutycznych;

- zmiana rozkładu sił w relacji, która następuje dzięki stałemu wsparciu służb lub innych osób (np. z dalszej rodziny) osoby doznającej przemocy, dzięki toczącym się postępowaniom sądowym czy oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym/psychologiczno-terapeutycznym, udziałowi w terapii, grupie wsparcia, pomocy psychologicznej;
- osoba doznająca przemocy wykazuje większą wiedzę i świadomość w zakresie zjawiska przemocy i potrafi adekwatnie reagować na sytuacje zagrożenia i inne pojawiające się problemy, przejawia postawę proaktywną.

Należy pamiętać, że powyższe dwie przesłanki do zakończenia procedury muszą wystąpić łącznie.

1.2. ROZSTRZYGNIECIE O BRAKU ZASADNOŚCI PODEJMOWANIA DZIAŁAŃ.

Drugim możliwym kryterium, wskazanym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, które daje podstawy do zakończenia procedury „Niebieskie Karty” jest „rozstrzygnięcie o braku zasadności podejmowania działań”.

Z jakimi sytuacjami możemy mieć do czynienia w powyższym przypadku?

1.2.1. Rozpoznanie konfliktu.

Przepisy stanowią, że do wszczęcia procedury wystarczy podejrzenie występowania przemocy domowej, powzięte przez przedstawiciela jednego z podmiotów, o których mowa w art. 9a ust. 11–11d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Pokazuje to wyraźnie, że celem ustawodawcy jest także działanie prewencyjne i ujawnianie sytuacji mogących stanowić czynniki zagrożenia przemocą oraz zapobieganie dalszej jej eskalacji. Zdarza się, że przedstawiciele służb, inicjujący procedurę „Niebieskie Karty” podczas interwencji lub na wniosek osoby zgłaszającej przemoc, nie mają pewności, że ona występuje. Brak pewności może wynikać z dynamicznego przebiegu postępowania interwencyjnego, niewystarczających informacji na miejscu zdarzenia lub świadomego działania osób zgłaszających taki wniosek. W pierwszej fazie procedowania członkowie grupy diagnostyczno-pomocowej dokonują, na podstawie formularza „Niebieska Karta-A”, oceny sytuacji domowej osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową, która może nie potwierdzić występowania przemocy. Ujawnia natomiast inny problem. Najczęściej jest to konflikt, np. okołorozwodowy lub związany ze sprawami opiekuńczo-wychowawczymi bądź majątkowymi.

O konflikcie w relacji mówimy wówczas, gdy zachowane są tylko trzy, z czterech filarów definiujących przemoc, tj.: są to świadome i zamierzone zachowania, mające na celu naruszenie dóbr i praw osobistych stron konfliktu, powodujące ból i cierpienie, ale powstałe w sytuacji równowagi sił. Żadna z osób nie ma przewagi siły, a krzywdzące zachowania występują z obu stron.

W sytuacji, gdy osobą doznającą przemocy domowej jest dziecko/małoletni, nie można stwierdzić równowagi sił. W procedurze „Niebieskie Karty” dziecko/małoletniego należy zawsze traktować jako osobę doznającą przemocy.

Konflikt również wiąże się z silnymi negatywnymi uczuciami pomiędzy stronami konfliktu, wpływa na wzajemne relacje i prowadzi do osłabienia więzi łączących dwoje ludzi. Nie musi, ale może przerodzić się w przemoc, rozumianą jako świadome naruszenie praw drugiej strony w celu zdobycia przewagi. W sytuacji przemocy domowej chodzi o zmuszenie drugiej osoby do zachowania zgodnego z wolą osoby stosującej przemoc bez względu na to, jakie jest zdanie drugiej strony. To działanie intencjonalne.

Rozpoznanie przez służby konfliktu stanowi podstawę do zakończenia procedury „Niebieskie Karty”.

1.2.2. Okoliczności zewnętrzne powodujące niemożność realizowania procedury „Niebieskie Karty”:

- śmierć osoby doznającej przemocy i stosującej przemoc,
- wszczęcie procedury w sytuacji gdy osobą stosującą przemoc domową jest małoletni.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, osobą stosującą przemoc może być wyłącznie osoba pełnoletnia, tj. która ma ukończone 18 lat.

Wyjątek stanowi sytuacja, w której kobieta, która ukończyła 16 lat, za zgodą sądu wstąpiła w związek małżeński, tym samym staje się pełnoletnia i może być uznana za osobę stosującą przemoc domową (art. 10 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy).

Przed podjęciem decyzji o zakończeniu procedury „Niebieskie Karty” z powodu braku zasadności podejmowania działań zawsze należy dokonać rzetelnej diagnozy i oceny sytuacji domowej w związku z wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”.

2. OKRES REALIZACJI PROCEDURY.

Przepisy stanowiące podstawę realizacji procedury „Niebieskie Karty”, tj. ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, w żaden sposób nie wyznaczyły ram czasowych realizacji procedury. Kwestia długości procedowania jest sprawą indywidualną. Oznacza to, że służby, realizując działania, w każdym indywidualnym przypadku, powinny wziąć pod uwagę okoliczności konkretnej sprawy. Mając na uwadze cel główny procedury, jakim jest trwałe zatrzymanie przemocy - nie można uzyskać tego rezultatu w krótkim czasie. Mając na względzie bezpieczeństwo osób doznających przemocy, bezdyskusyjne jest podejmowanie działań bez zbędnej zwłoki. O ile wykorzystując obowiązujące narzędzia prawne, możliwe jest doprowadzenie do ustania przemocy w danym momencie, o tyle uzyskanie przez służby rezultatu podjętych działań, tj. uzasadnionego przypuszczenia zaprzestania dalszego stosowania przemocy - jest zawsze wynikiem dłuższego procesu pomagania/wspierania.

3. FORMALNE ZAKOŃCZENIE PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”.

3.1. Dokumentacja.

Zgodnie z § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” wszystkie działania realizowane w ramach procedury powinny być dokumentowane w formie pisemnej.

Zgodnie z powyższym, wszyscy członkowie grupy diagnostyczno-pomocowej powołani do realizacji danej procedury i podejmujący działania określone w indywidualnym planie pomocy, powinni indywidualnie dokumentować realizację tych działań np. w formie notatek czy pisemnych informacji.

Przed formalnym zakończeniem procedury, dokumentację zebraną podczas jej realizacji, należy umieścić w aktach sprawy.

3.2. Sporządzenie protokołu zakończenia procedury „Niebieskie Karty”.

Zgodnie z art. 9b ust. 8 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, zakończenie procedury należy do kompetencji grupy diagnostyczno-pomocowej i zgodnie z § 20 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, wymaga udokumentowania w formie protokołu, który powinien zawierać:

- 1) dane dotyczące osób, wobec których realizowana była procedura;
- 2) datę rozpoczęcia i zakończenia procedury;
- 3) skład grupy diagnostyczno-pomocowej;

- 4) opis podjętych w ramach procedury działań;
- 5) przesłanki uzasadniające zakończenie procedury;
- 6) podpisy członków grupy diagnostyczno-pomocowej uczestniczących w czynności.

Grupa diagnostyczno-pomocowa, zgodnie z § 20 ust. 2 ww. rozporządzenia, przekazuje do zespołu interdyscyplinarnego protokół z zakończenia procedury, niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni roboczych od dnia sporządzenia.

Zgodnie z § 20 ust. 3 ww. rozporządzenia o zakończeniu procedury należy powiadomić osobę doznającą przemocy i osobę stosującą przemoc.

1. 4. DZIAŁANIA MONITORUJĄCE PODEJMOWANE ZGODNIE Z USTAWĄ Z DNIA 29 LIPCA 2005r. O PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY DOMOWEJ I ROZPORZĄDZENIEM RADY MINISTRÓW Z DNIA 6 WRZEŚNIA 2023 r. W SPRAWIE PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” ORAZ WZORÓW FORMULARZY „NIEBIESKA KARTA”

Kwestie związane z prowadzeniem działań monitorujących po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty” reguluje ww. ustawa oraz ww. rozporządzenie. Ustawodawca w przyjętych regulacjach wskazał odpowiedzialnego za podejmowanie ww. czynności, tj. grupę diagnostyczno-pomocową, nie wskazał natomiast właściwości miejscowej grupy w przypadku zmiany miejsca zamieszkania osób, wobec których te działania należy prowadzić. Dlatego też należy odwołać się do art. 9e ust. 1 ww. ustawy, w którym wskazano właściwość miejscową gminy do realizacji procedury „Niebieskie Karty”, którą ustala się według miejsca zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej. Powyższe powoduje, że formalnie procedurę „Niebieskie Karty” powinna zakończyć grupa diagnostyczno-pomocowa powołana do jej realizacji w miejscu zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej, co powinna udokumentować zgodnie z § 20 ust. 1 ww. rozporządzenia, tj. w formie protokołu.

Wobec powyższego należy przyjąć, że działania monitorujące powinna prowadzić grupa diagnostyczno-pomocowa, która formalnie zakończyła procedurę „Niebieskie Karty”.

4.1. Sposób prowadzenia działań monitorujących.

Zgodnie z wolą ustawodawcy, wyrażoną w art. 9b ust. 8 pkt 7 ww. ustawy, „*monitorowanie sytuacji osób doznających przemocy domowej, a także zagrożonych wystąpieniem przemocy domowej, w tym również po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty” należy do zadań grupy diagnostyczno-pomocowej*.”

Działania monitorujące, zgodnie z art. 9h ust. 2 ustawy, prowadzone są wobec osób uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty” przez okres 9 miesięcy po zakończeniu procedury i polegają w szczególności na analizie i ocenie sytuacji osób, wobec których prowadzona była procedura „Niebieskie Karty”.

Zadanie to zostało doprecyzowane w § 21 ust. 2 ww. rozporządzenia, który mówi, że działania monitorujące polegają w szczególności na:

1. SKŁADANIU WIZYT SPAWDZAJĄCYCH STAN BEZPIECZEŃSTWA W ZWIĄZKU Z ZAKOŃCZONĄ PROCEDURĄ;
2. PORADNICTWIE;
3. UDZIELANIU WSPARCIA.

Natomiast ustawodawca nie określił ani **RODZAJU**, ani **FORMY**, ani też **SPOSOBU RELIZACJI PROWADZONYCH W RAMACH MONITORINGU DZIAŁAŃ**. Jako decyzyjną w tej kwestii wskazał grupę diagnostyczno-pomocową (§ 21 ust. 3 ww. rozporządzenia). I jest to jak najbardziej zasadne, ponieważ to członkowie grupy diagnostyczno-pomocowej, którzy pracowali z osobami uczestniczącymi w procedurze, najlepiej znają ich sytuację i w oparciu o posiadaną wiedzę, adekwatnie do rozpoznanych potrzeb, powinni ustalić KTO, W JAKIM ZAKRESIE I Z JAKĄ CZĘSTOTLIWOŚCIĄ będzie prowadził działania monitorujące wobec poszczególnych osób.

Może wystąpić taka sytuacja, że monitoring będą prowadzili wszyscy członkowie grupy diagnostyczno-pomocowej, ale może być też tak, że to zadanie otrzyma policjant - składający wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa rodziny oraz pracownik socjalny - udzielający poradnictwa i wsparcia, adekwatnego do rozpoznanej sytuacji.

Zasadnym wydaje się, aby nie przyjmować jednego schematu postępowania do wszystkich prowadzonych procedur.

Należy też pamiętać, aby monitoring – w zależności od sytuacji – weryfikować. Zwracać szczególną uwagę na to, czy nie nastąpiły negatywne zmiany w sytuacji osób monitorowanych, również wówczas, kiedy według członków grupy diagnostyczno-pomocowej jest to bardzo mało prawdopodobne.

4.2. Wymiana informacji podczas monitoringu.

Nie ma jednego schematu postępowania jeżeli chodzi o sposób przekazywania informacji uzyskanych w trakcie monitoringu.

Kwestie dotyczące wymiany informacji są czynnością techniczną, którą każdy zespół powinien wypracować indywidualnie, np. w ramach regulaminu zespołu interdyscyplinarnego lub pracy grupy diagnostyczno-pomocowej.

4.3. Postępowanie w sytuacji gdy składanie wizyt sprawdzających stan bezpieczeństwa jest niemożliwe lub utrudnione.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza gdy składanie wizyt sprawdzających stan bezpieczeństwa rodziny jest niemożliwe lub znacznie utrudnione, możliwe jest prowadzenie działań monitorujących za pośrednictwem ŚRODKÓW KOMUNIKACJI ELEKTRONICZNEJ UMOŻLIWIAJĄCYCH POROZUMIEWANIE SIĘ NA ODLEGŁOŚĆ, zgodnie z § 21 ust. 4 ww. rozporządzenia.

Przykładem szczególnego przypadku może być zmiana miejsca zamieszkania przez osobę doznającą przemocy. Z uwagi na odległość, osobisty kontakt może być utrudniony lub wręcz niemożliwy. Wówczas możemy kontaktować się z nią np. telefonicznie, mailowo, poprzez komunikatory internetowe – (m.in. WhatsApp, Messenger).

O swoich ustaleniach, w tym dotyczących sposobu monitorowania po zakończeniu procedury, grupa diagnostyczno-pomocowa powinna poinformować zespół interdyscyplinarny. Może to być zapisane w protokole z zakończenia procedury „Niebieskie Karty”.

4.4. Liczenie terminu dla działań monitorujących.

Dla procedury zakończonej w dniu 27 listopada 2024 r. **działania monitorujące należy prowadzić 9 miesięcy**, tj.: *od grudnia 2024 r. do sierpnia 2025 r.*

